

IZVORI I STRUKTURA KATEKIZMA KATOLIČKE CRKVE

ALOJZIJE HOBLAJ

Uvod

Kako u deset pripremnih faza (1985–1992) tako i u vrijeme njegovog službenog priznanja (1992) prema Katekizmu Katoličke crkve (KKC; Katekizam '92) bilo je u svjetskoj crkvenoj javnosti suprotstavljenih stavova: jedni su ga oduševljeno hvalili a drugi pretjerano kritizirali.

U želji da se prevlada ta suprotstavljenost neki kritičari su predlagali tzv. treći put: Katekizam '92 ne bi trebalo ni previše hvaliti ni pretjerano ocrnjivati, već bi ga trebalo upoznati prije nego se o njemu iskaže bilo koje mišljenje.¹ No, upravo to upoznavanje Katekizma '92 ne predstavlja baš lagani zadatak. Dovoljno je samo pomisliti da se radi o knjizi od 700. str. koja se ne može pročitati bez predaha.

Cilj je ovog priloga pridonijeti sustavnijem, što znači objektivnijem, upoznavanju Katekizma '92 a povodom njegovog objavljivanja na hrvatskom jeziku.

Radni naslov ovog prinosa glasi: Izvori i struktura Katekizma Katoličke crkve. Kao što sama riječ »struktura« naznačuje, valja se osvrnuti na građu Katekizma '92. Ona ima svoj raspored, način oblikovanja i naslov. No, kako ta globalna struktura Katekizma '92 ima i svoju zamisao, to se u ovoj temi nužno nameće i pitanje njegove koncepcije. Želi se, dakle, saznati po kakvoj zamisli je građa Katekizma '92 usustavljena. Međutim, u toj raspravi je najprije potrebno prikazati izvore građe od koje je Katekizam '92 satkan i usustavljen.

1. Izvori

Teolog W. Kasper, danas biskup rotenburški, u uvodu njemačkog Katekizma za odrasle (1985) naglasio je da se u toj knjizi nastoji oslušivati izvorni glas Majke crkve.² Više nego svaki drugi pomjesni ili nacionalni katekizam ova intencija prožima KKC. To se potvrđuje činjenicom da je on u velikoj mjeri protkan izvornim i parafraziranim svetopisamskim i crkveno tradicijskim tekstovima. Takvo obilježje toliko je prepoznatljivo da u nekim dijelovima više progovaraju ti »izvorni glasovi« nego sam Katekizam '92.³

¹ Usp. BONAUER J.: Weltkatechismus – Brücke oder Barriere?, u: Passauer Bistumsblatt 50 (1993) 47, str. 4.

² Usp. RUH, U.: Der Weltkatechismus. Anspruch und Grenzen, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1933, str. 61.

³ Konstatacija se posebno odnosi na Prvi dio Katekizma '92: *Vjеровanje* (br. 27–1065).

1.1. Jezični stilovi

»Izvorni glasovi« Majke crkve prepoznatljivi su u Katekizmu '92 po jezičnim stilovima.⁴ I na onim mjestima gdje se u KKC izabrani tekstovi ne citiraju ili izravno ne parafraziraju, jezični stilovi vrlo su srodni stilu izvora u kojima su izabrani. Prema tome, jezik Katekizma '92 ima u prvom redu sličnosti sa svetopisamskim, otačkim i liturgijskim stilom izražavanja. Tako se u njemu isprepliću različiti jezični stilovi. Dovoljno je, međutim, istaknuti samo tri najosebujnija.

– Jezik slika i simbola: slikovit i simbolički jezik koji je karakterističan za otačku teologiju može se susretati na mnogim mjestima u Katekizmu (br. 522; 724).

– Svečani jezični stil: radi se o jezičnom stilu koji je prožet osjećajem uzvišenosti i svečanosti i vrlo je blizak molitveno-liturgijskom jeziku.

– Školsko-teološko stručni jezični stil koji je prepoznatljiv na više mjesta u KKC. Raspoznaje ga se po jasnoći izraza i bistrini pojmova. Blži je skolastičkoj i neoskolastičkoj teologiji, nego teologiji crkvenih otaca (br. 616).

Može se reći da Katekizam '92 obiluje s toliko jezičnih stilova koliko ima i njegovih izvora.

1.2. Pojedinačni izvori

Prema Kazalu navoda (str. 701–788) Katekizam '92 se služi sa dvanaest izvora: Sveto pismo, simboli-vjeronanja, opći sabori, sabori i sinode, papinski dokumenti, crkveni dokumenti, kongregacije, biskupske sinode, biskupske skupštine, kanonsko pravo, liturgija, crkveni pisci. Za ilustraciju dovoljno je istaknuti samo neke, odnosno dijelove nekih izvora.

1.21. Sveto pismo

Najvažniji izvor Katekizma '92 je Sveto pismo Starog i Novog zavjeta. Zbog toga bi se posebno trebalo obraditi pitanje kako i u koju svrhu se u KKC upotrebljavaju biblijski izričaji, tim više što je pitanje upotrebe Svetoga pisma, već u fazi njegovog nacrtu, bilo izloženo oštroj kritici. Najizrazitija kritika došla je sa strane biskupa SAD. Po njihovu mišljenju upotreba Svetoga pisma nije primjerena rezultatima i razumijevanju suvremene egzezeze.

Među ostalim, najviše se zamjera što su odabrani kratki svetopisamski citati te se redaju jedan kraj drugoga u okviru nekog broja u Katekizmu '92, u nakani da budu »dokazni« tekstovi ili da potkrepljuju određene katekizamske iskaze. U kritici se također ističe da se takvom metodom izbora biblijskim tekstovima oduzima izvorni kontekst. Takvi postupci naime po mišljenju kritičara odudaraju od katehetske i teološke prakse.⁵

1.22. Drugi vatikanski sabor

Valja najprije podsjetiti da se na izvanrednoj Sinodi biskupa povodom 20. obljetnice Koncila (1985. g.) rodila želja za izradom takvog katekizma koji će reflektirati misao Drugog vatikanskog sabora. No, to ne znači da je tim činom ovaj Katekizam '92 i katekizam Drugog vatikanskog sabora, u smislu da bi on nastao činom volje toga Ekumenskog

⁴ Takvi izvorni glasovi naročito dolaze do izražaja u Prvom i Drugom dijelu Katekizma '92.

⁵ Usp. RUH, U.: *Der Weltkatechismus...*, cit. dj., str. 61–71; BONAUER, J.: *Weltkatechismus...*, cit. čl., str. 4.

sabora⁶. Ipak ne bi se smjelo zaboravljati da ovaj Katekizam '92 naširoko recipira misao i iskaze Drugog vatikanskog sabora te da ima učiteljski autoritet.

U Katekizmu '92 je uvaženo svih 16 dokumenata Koncila bilo u izvornim citatima bilo u referencijama. No težište u tim izvorima Katekizma '92, što je nekako po sebi i razumljivo, stavlja se na velike koncilске dokumente: SC, LG, DV, GS.⁷

1.23. Posaborski crkveni dokumenti

Dovoljno je spomenuti da se Katekizam '92 za svoje izvore služi različitim učiteljskim dokumentima (enciklike) koje su izdavane nakon biskupskih sinoda. Isto tako je za izvor Katekizma '92 izabran i poznati dokument latinsko-američkih biskupa (Puebla 1979).

1.24. Crkveni pisci

Uz citate iz Svetoga pisma i učiteljskih dokumenata među izvorima Katekizma '92 znatan prostor zauzimaju crkveni naučitelji. Radi se o crkvenim ocima i svecima iz različitih epoha crkvene povijesti. Svi se oni u Kazalu navoda Katekizma '92 nalaze pod jednim imenom Crkveni pisci. Tako je u okviru ranokršćanskog vremena kvantitativno i kvalitativno težište stavljeno na patrističko vrijeme koje je zastupljeno po velikim imenima kako Istočne tako i Zapadne crkve. Izuzme li se sv. Toma Akvinski, sudeći po citatima, srednji vijek je vrlo malo zastupljen.

Ista primjedba vrijedi i za moderno vrijeme. A u suvremenom vremenu u korištenju svojih izvora Katekizam '92 se zaustavio kod I. M. Vianney-a (župnik iz Arsa).⁸

Iz ovog letimičnog uvida u izvore Katekizma '92 može se zaključiti da Katekizam '92 nastoji biti dosljedan svojoj već spomenutoj deklarativnoj intenciji: da u svjetlu Drugog vatikanskog sabora i cjelokupne Predaje sustavno sintetizira bitne i osnovne sadržaje katoličkog nauka vjere i morala. Osim toga, uvidom u izvore Katekizma može se dati odgovor na pitanje od čega je Katekizam sastavljen.

2. Struktura

Pitanje strukture odnosi se na pitanje građe, njezinog rasporeda i načina izrade Katekizma. Logički se na to pitanje, zatim, nadovezuje i pitanje njegove koncepcije.

⁶ U tom smislu je do sada jedini izuzetak Rimski katekizam (1566) koji je nastao dekretom samog Tridentinskog sabora, što je istaknuto i u njegovom cjelovitom naslovu: *Catechismus ex Decreto Concilii Tridentini Ad parochos, Pii Quinti Pontifici Maximi iussu editus*.

⁷ Tema: Katekizam '92 i Drugi vatikanski sabor predstavlja područje za sustavnije istraživanje (usp. Kazalo navoda u: *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb 1994, str. 737–741).

⁸ U nekim kritikama, posebno njemačkog jezičnog područja, izražavaju se dva prigovora. Prigovara se da zbog načina na koji se navode tekstovi iz ovog izvora nastaju neki nesporazumi. Zatim, kod izbora tekstova »Crkvenih pisaca« jako je uočljivo da Katekizam '92 koristi izvore Istočne i Zapadne crkve samo do vremena raskola (1054. g.), odnosno do Reformacije. Tako je, po mišljenju kritičara, do raskola odnosno Reformacije Katekizam '92 prepoznatljiv za cijelu Crkvu, a nakon tog vremena se u tom dijelu izvora ograničuje samo na tekstove Katoličke crkve. Teologija i iskustva vjerničkog života (pobožnost) nekatoličkih zajednica ostaje takvim izborom izvan Katekizma '92; izuzetak je u tome sv. Simeon Solunski (br. 2300). To je razlog zašto kritičari ističu da Katekizam '92 na neki način nije dovoljno ekumenski otvoren.

2.1. Globalna struktura

Komunicirajući s Katekizmom kao knjigom, čitatelj može uočiti da je on sastavljen od četiri odrednica koje ga oblikuju u četiri dijela, a svaki dio opet se artikulira u dva dijela.

2.11. Vjerovanje: »vjerujem – vjerujemo«; ispovijest kršćanske vjere

Prvi dio odnosi se na istine koje treba vjerovati. Zato se od članka do članka premisslja Vjerovanje. Tako bi se prve stranice Katekizma mogle nazvati ilustracijom vjerovanja: »Vjerujem u Boga Oca svemogućega Stvoritelja neba i zemlje...«.

»Vjerujem«: ističe se značenje vjerovanja u Boga. Vjeruje se Bogu koji objavljuje svoje ime, Bogu koji je Živi, Bogu koji objavljuje svoju ljubav.

Vjeruje se Bogu koji je »Otac svemogućić«. Očinstvo Božje znači i objavu Božju kao Trojstvo, itd., sve do uskrsnuća tijela i života vječnoga.

Sama činjenica da se je u Katekizmu započelo sa Vjerovanjem, čini se da predstavlja vrlo mudar pristup, budući da Vjerovanje poznaje sva kršćanska zajednica te ono za nju predstavlja njeno obzorje i baštinu.

I manje obrazovanim osobama poznato je Vjerovanje, jer biti kršćanin znači znati Vjerovanje na pamet; ono se naime ustima ispovijeda kod svake nedjeljne euharistije. Sama činjenica da je Katekizam za svoj prvi dio preuzeo Vjerovanje čini komunikaciju s Katekizmom jednostavnijom i neposrednijom. Dakako da će ta komunikacija (čitanje Katekizma) doprinositi i svjesnijem recitiranju Vjerovanja u nedjeljnoj euharistiji.

2.12. Slavlje kršćanskog života: sakramentalni red spasenja; sedam sakramenata Crkve

Drugi dio odnosi se na liturgiju. Istine koje se srcem vjeruju i ustima ispovijedaju treba i slaviti. Tako se ovdje radi o liturgiji, a naročito o sakramentima. Sakramenti naime podhranjuju vjeru. Teško je zamisliti da se vjera može održati bez slavlja sakramenata. Kršćani koji se smatraju vjernicima, ali ne pristupaju sakramentima prividni su kršćani, jer se kršćanski život provjerava, hrani i obogaćuje sakramentima. U Katekizmu se dakle nalazi sedam sakramenata, toliko koliko je Crkva uvijek slavila i živjela.

Valja napomenuti da je u Katekizam ugrađena i komunitarna dimenzija sakramentalnog slavlja kao jedna od velikih koncilskih stečevina. Za nadati se je da će i Katekizam doprinijeti tome da će se u mnogim vidovima prevladati postojeća praksa u kojoj prevladava individualni pristup. Dovoljno je samo pomisliti na sakrament pomirenja, čije slavlje često nalikuje na »zatvorenu telefonsku govornicu«, i na bolesničko pomazanje koje se pretežno prima na bolesničkom krevetu i to vrlo često u nesvjesnom stanju. Ne bi se smjelo zaboraviti ni praksu slavlja sakramenta ženidbe, naročito kada se ono događa u nekoj posebnoj crkvi s nekolicinom prisutnih prijatelja. Isto tako valjalo bi u svjetlu komunitarne vrijednosti premisliti i oblike slavlja prve pričesti.

2.13. Život u Kristu: čovjekov poziv: život u Duhu; Deset zapovijedi Božjih

Treći dio odnosi se na kršćaninovo djelovanje. U tom dijelu obuhvaćeno je sve ono što se odnosi na savjest, moral kako u osobnom tako i društvenom smislu i na velike probleme u pitanjima pred kojima se danas nalazi savjest kršćanina.

Pitanja koja se odnose na poglavlja ovog, trećeg dijela Katekizma najviše su potaknula znatiželju laičkog tiska i ostalih sredstava javnog priopćavanja. Laički komentatori, inspirirani sekularističkim duhom, zalazili su u najsloženija područja i teme: smrtna kazna, rat,

prekid trudnoće, rastava, tražeći dakako u Katekizmu nešto od onoga što se u novinstvu naziva »novim«.

Doista bi bilo neumjesno pomisliti da bi se Katekizam mogao udaljiti od onoga što je istina o ljudskom djelovanju osnovana na naravnoj i objavljenoj etici. Treći dio Katekizma, dakle, obuhvaća sve naznake za kršćansko djelovanje, kako se valja ponašati, kako usmjeravati vlastitu savjest da bi se imala ispravna savjest, kako valja usmjeravati vlastiti moral i kako valja usmjeravati vlastite društvene odnose da korespondiraju sa zahtjevima Evanđelja.

2.14. Kršćanska molitva: molitva u kršćanskom životu; molitva Gospodnja »Očenaš«

Četvrti dio odnosi se na molitvu. Poziv na molitvu kako osobnu tako i zajedničku predstavlja se kao put za upoznavanje istine vjere koja teži da bi se je živjelo u svagdašnjem osobnom i društvenom djelovanju i slavilo u kršćanskoj zajednici koja se saziva u značajnim trenucima.

Čini se da je ovaj molitveni dio najsugestivniji dio u cijelom Katekizmu, jer poziv na molitvu polazi od »Očenaša« (i ostalih tradicionalnih crkvenih molitava) da bi se došlo do poziva na ono što je osnovno za molitvu u ustrojstvu kršćanskog vjerovanja. Kršćaninu valja moliti da bi mogao prionuti uz istinu vjere. Čini se da je taj razvoj u ovom postupku važno uočiti zato što u prigodnim javnim raspravama (npr. TV) između vjernika i nevjernika o temama koje zadiru u kršćansko moralno područje izlazi na vidjelo potreba kršćanskog svjedočenja i nazora na život koji se osniva na vjeri. Jer, ako nema vjere nije moguće ni shvatiti kakav je kršćanski pogled na život. Tako npr. poštivanje života prije rođenja nije moguće zastupati ako nema vjere, ako nema Božjega pogleda na takav život i ako se ne moli za svjetlo i snagu – to je osnovno pitanje.

Kršćanski pogled na život i ljudsko djelovanje koje polazi od poznavanja istine vjere koja se slavi, ima potrebu za molitvenim trenutkom koji se ne iscrpljuje u micanju usana, već teži za uspostavom odnosa s Bogom u susretu s Gospodinom; to je dijalog s Bogom koji ulazi u osobni život. Radi se o najvažnijem aspektu molitve na kojem se osniva konstitutivni element cjelokupnog ustrojstva vjere koja se vjeruje, slavi i živi.

Slijedeći ovakvo razmišljanje mogao bi netko pomisliti, naročito ako mu je poznata struktura Rimskog katekizma (g. 1566), da se radi o uobičajenoj klasičnoj podjeli (vjerovanje, sakramenti, zapovijedi, molitva). Istina je doduše da Katekizam '92 korespondira s tradicionalnom četverodijelnom podjelom, ali uz to treba također uočiti i jednu ne baš malu razliku. Naime Katekizam '92 ipak se razlikuje od Rimskog katekizma (g. 1566) po onome što se nalazi u prvom odsjeku svakog od četiri dijela.⁹ Radi se o općem pristupu vjerovanju, liturgiji, moralu i molitvi. Slijedeći tradicionalnu četveročlanu podjelu, Katekizam '92 ne samo da se namjerno htio nadovezati na tradiciju Tridentskoga koncila, nego je nadilazio još šire i dublje u obzoru cjelokupne crkvene predaje.¹⁰

2.2. Problem naziva/naslova Katekizma '92 vezan uz strukturu

Za vrijeme izrade KKC biskupi iz različitih strana svijeta, posebno su se u tome isticali biskupi iz SAD-a, donosili su kritičke primjedbe na tekst nacрта Katekizma '92.

⁹ To se iskazuje u prvom odsjeku svakog dijela koji ima uvodni karakter.

¹⁰ To se naročito vidi u pitanju »Očenaša« čemu su doprinijela suvremena istraživanja patrističke kateheze (usp. Felici, S. (ur.), *Valori attuali della catechesi patristica*, Las, Roma 1979.

Premda je on u osnovi strukturiran po uzoru na tradicionalni katekizam, ipak bi po mišljenju kritike tekst Katekizma '92 više bio nalik na leksikon odnosno kompendij crkvenog nauka kao okosnica za izradu katekizama i drugih kompendija.¹¹ Zato su se američki i neki drugi biskupi zalagali (g. 1989) da se u nacrtu ime »katekizam« zamijeni sa terminom »kompendij«.

Kao što je poznato taj prijedlog nije uvažen. Nacrt KKC je ipak proglašen »katekizmom«. I u tome treba uočiti veliku razliku u znakovitom smislu. Naime, katekizam kao knjiga ima i simboličko značenje, jer je on knjiga iz koje se *učí* vjera. Zato je »katekizam« katehetski znak, a kompendij ostaje samo kompendij. No, pitanje naslova i poslije službene odluke ostaje otvoreno za znanstveno i stručno proučavanje. To pitanje zadire u pitanje koncepcije Katekizma '92.

3. Koncepcija

Najprije valja istaknuti jednu važnu činjenicu a to je da je vanjska struktura Katekizma iskaz jedne unutarnje ili bolje reći dubinske strukture koja je oblikovana poznatim načelom »hijerarhije« istina u kršćanskom Vjerovanju. A iz konteksta kršćanskih istina proizlazi da koncepcija Katekizma (dubinska struktura) nije nečija samovolja niti je ona kopiranje strukture nekih starih katekizama, nego se ona osniva na samom Vjerovanju koje korespondira s krsnim simbolom vjerovanja.

3.1. Krsni simbol – osnovna koncepcija Katekizma

U shvaćanju Crkve krsni simbol uvijek je bio okvir i program kateheze koja katekumena uvodi u vježbanje kršćanskog života i krštenje. Istina, Katekizam '92 slijedi Apostolsko vjerovanje, no valja imati na umu da mu je, kao i svakom drugom razvijenom obliku (formulaciji) vjerovanja, korijen u krsnom činu i katehetskom pravilu vjere. Dakle, bez obzira što Apostolsko vjerovanje ima 12 članaka, njegovo je izvorište u trojakoj strukturi koja izvire iz trinitarne krsne formule: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. Taj krsni simbol u svojoj biti ispovijest je vjere u živoga Boga, u jednoga Boga u tri osobe.¹² U tome se otkriva bit vjere koja je uvijek i svugdje ista: Vjerujem – vjerujemo u živoga Boga koji je kao Otac, Sin i Duh Sveti jedan jedini Bog.

¹¹ Po mišljenju kritičara, konačna obrada Katekizma '92 s numeričkim oznakama za tekstualne jedinice nosi u sebi oblike kompendija. Ističe se, osim toga, da se u puno brojeva nalaze definicije koje su po sebi neka vrst zaključaka. Nadalje, makar bi po želji autora Katekizma '92 trebalo čitati kao cjelinu, formalno raščlanjivanje čini ga nalik na leksikon definicija, pojmova i sintetičkih izlaganja različitih tema. Prevladalo je međutim ime »katekizam« nad »kompendijem«, vjerojatno i zbog toga što se u suvremenosti ističe i simboličko značenje riječi »katekizam«.

¹² Ta suvremena koncepcija korespondira sa ranokršćanskom koncepcijom. Već je Tertulijan zabilježio da je krštenje »pečat vjere«: »Lavacrum illud obsigatio est fidei, quae fides a paenitentiae fide incipitur et commendatur« (De paenitentia 6,16, u: Tertulliani opera I, Corpus Christianorum, Series Latina, I–II Editores Pontificii, Turnhouti 1954). Iz ovoga se zaključuje na kršćansku inicijaciju kojoj se pristupa kao samo jednoj i istoj vjeri koja sazrijeva u katekumenskoj organizaciji, koja se u ranokršćansko vrijeme iskazivala u semantici triju međusobno povezanih glagola: »accedere ad fidem« – »ingredi in fidem« – »obsignare fidem« (usp. Hobljaj, A.: Catechesi ai catecumeni negli scritti di Tertulliano, Raccolta scientifica Brevetti, Roma 1987, str. 8–12). Nakon Biskupske sinode o katehezi '77, u Poruci sinode Božjem narodu (br. 8) ističe se »da je uzor svake kateheze krsni sakrament...« (Obnovljeni život 33 (1978) 3, str. 256).

Tako Katekizam već u svojoj strukturi (konceptiji) ukazuje na ono što se zove hijerarhija istina kršćanskog nauka koju je naglasio i Drugi vatikanski sabor.¹³

3.2. Hijerarhija istina – jedan od (tri) kriterija koncepcije¹⁴

Kada je u prosincu 1989. g. svim biskupima bio poslan nacrt Katekizma da zauzmu stav i izraze svoje želje za izmjene, najučestalija točka kritike na predloženi nacrt bio je prigovor da se zanemari načelo hijerarhije istina vjere. Valja se stoga podsjetiti semantike ovog načela, tim više što nije uvijek bilo jasno što se želi iskazati tom sintagmom.

Neka najprije bude istaknuto što nije »hijerarhija istina«. »Hijerarhija istina« ne znači da se u Vjerovanju može ograničiti na neke glavne jezgre vjere, a da se ostale mogu zanemariti. Time se također ne misli da ima »sigurnijih« i manje sigurnih istina vjere. Niti se pod »hijerarhijom istina« misli da bi se vjera mogla svesti na neke osnovne točke, a ostalo bi se, budući da ne bi imalo neko značenje, ostavljalo na volju pojedinca.

Govoreći pak pozitivno, »hijerarhija istina« znači sustavno i strukturalno načelo koje se ne smije zamijeniti sa nekim stupnjevanjem sigurnosti. »Hijerarhija istina« nadalje znači da su različite istine vjere poredane oko središta ili jezgre i da su na nju upućene, ali ne u tom smislu da bi one istine koje se ne nalaze u središtu bile manje istine. U tom kontekstu značenja »hijerarhije istine« izrada Katekizma '92 temeljila se na trojakom kriteriju. Prvi kriterij odnosi se na otajstvo Presvetog Trojstva kao središte hijerarhije istina vjere. Drugi kriterij odnosi se na kristocentrični pristup i treći na cjelovitu i sustavnu strukturu Katekizma '92 koja se iskazuje u četveročlanom obliku.¹⁵

3.21. Presveto Trojstvo

Otajstvo Presvetoga Trojstva središte je kršćanske vjere i života. To je misterij unutarnjeg Božjeg života i praizvor svih drugih otajstava vjere i svjetlo koje ih osvjetljava. Cjelokupna povijest spasenja sastoji se u povijesti puta i sredstvu po kojem se objavljuje pravi, jedini Bog, Otac, Sin i Duh Sveti, pomiruje se s ljudima koji su se odvratili od grijeha i s njime se sjedinili.

Katekizam '92 slijedi upute Općeg katehetskog direktorija (1971) da bude trinitarno oblikovan. Tako se od početka u tekstu Katekizma '92 nalazi trinitarna dimenzija koja postaje njegovo obzorje:

»posljednja je svrha svekolike božanske ekonomije ulazak stvorenja u savršeno jedinstvo Božanske Trojice. Ali već sada smo pozvani da budemo stan Presvete Trojice...« (br. 260).

Iz cjelokupnog uvida u Katekizam '92 može se zaista zaključiti da je trinitarni ogleđ u njemu prisutan poput crvene niti.

¹³ Govori se o redu ili »hijerarhiji« istina katoličkog nauka, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere; zato »... katolički teolozi ... kad uspoređuju nauku, neka ne smetnu s uma da postoji red ili »hijerarhija« istina katoličke nauke, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere« (Unitatis redintegratio 11).

¹⁴ Druga dva kriterija sastoje se u uvažavanju jedinstva crkvene predaje u prostoru i vremenu i u tumačenju vjere pojedinca i zajednice da ona uvođenjem u život i rad crkvene zajednice sazrijeva (usp. Ratzinger, J./Schönborn, Ch.: *Kleine Einführung zum Katechismus der katholischen Kirche*, Neue Stadt, München, 1993, str. 39).

¹⁵ Hijerarhija istina mora se sačuvati i u katehezi (usp. Opći katehetski direktorij 4).

3.22. Kristovo otajstvo – kristocentrični pristup

Drugo žarište »hijerarhije istina« je otajstvo Isusa Krista koji je pravi Bog i pravi čovjek. »I nema ni u kome drugom spasenja« (Dj 4,12) – glasi moto u Proslavu Katekizma '92.

Kristocentrični naglasak u Katekizmu nije u suprotnosti s trojstvenim ogledom, jer Otac se objavljuje i Duh Sveti se daruje po utjelovljenju vječnoga Sina, njegovim životom, smrću i uskrsnućem. Prema tome, da bi kateheza bila trinitarna, ona mora biti kristocentrična. Stoga se u uvodu u kristološki dio Katekizma ističe da je Krist središte kateheze (br. 426–429). U tom kontekstu u Katekizmu '92 citira se Apostolska pobudnica o katezezi:

»Cilj kateheze je uvesti čovjeka ne samo u dodir, nego u zajednicu i bliskost s Isusom Kristom. Samo on može dovesti do Očeve ljubavi u Duhu i učiniti nas sudionicima života Svetoga Trojstva« (CT 5).

3.23. Katekizam je oblikovan u četiri dijela

Kao što je već istaknuto, radi se o ukupnoj strukturi Katekizma '92 koji je oblikovan načelom »hijerarhije istina vjere«. Te istine vjere u trinitarnom i kristocentričnom smislu predstavljaju središte oko koje se grupira i raspoređuje cjelokupna tematika Katekizma '92.

Ta središta istine vjere predstavljaju »pozadinu« na kojoj se koncipira Katekizam '92 i strukturira njegovo oblikovanje. Osim toga valja ukazati i na treći aspekt, a to je izvanjski aspekt izrade Katekizma. Riječ je o izradbenom planu uz čiju pomoć se bolje shvaćaju pojedini izričaji vjere s obzirom na položaj mjesta koji mu pripada kao i njegov kontekst, jer i sam kontekst predstavlja poruku. Time se pokazuje da ovakva koncepcija koju slijedi Katekizam '92 nije nečija samovolja niti je ona preuzeta od nekih starijih katekizama. Treba naglasiti da se ta koncepcija osniva na onom temelju na koji je već upozoreno, da se struktura kateheze utvrđuje životom i radom same Crkve kojem treba korespondirati život kršćana.

Tako je već u ranom kršćanstvu nastala struktura kateheze čiju jezgru treba smjestiti u samo nastajanje Crkve, iz čega se jasno zaključuje da je takva kateheza stara kao i sama Crkva.¹⁶ Prema tome i u Katekizmu '92 nalazi se potreban sadržaj vjere kao spomen u kojem se istodobno zrcale elementi života Crkve: Apostolsko vjerovanje, sakramenti, Dekalog i molitva Gospodnja (»Očenaš«).

Ta četiri glavna dijela koji su baštinjeni predajom stoljećima predstavljaju okvir i sadržaj katehetskog poučavanja i uvode u Bibliju, liturgiju i živu Crkvu. Proučavajući različite katekizme kroz povijest može se zaključiti da konkretne povijesne prilike utječu na raspored pojedinih sadržaja u sastavljanju katekizama. Štoviše povijesne prilike veoma utječu na teološku i katehetsku poruku katekizma. Što se tiče Katekizma '92, njegova koncepcijska polazišta ili osnove mogu se ukratko sažeti u nekoliko odrednica.

– Prije nego se kršćanina (i zajednicu) potakne na ono što ima raditi Katekizam '92 mu želi izložiti tko i kakav je on sâm. To se može ilustrirati i pobudnim riječima pape Leona Velikoga: »Ded, kršćanine, upoznaj svoje dostojanstvo«. Jer, samo ako kršćanski vjernik spozna nadnaravnu snagu koja struji iz »života« u Kristu po Svetome Duhu, može srcem koje je ispunjeno vjerom povjerenja i bez ropskog straha nastojati oko djelovanja koje je izloženo u trećem dijelu Katekizma '92. Bez prethodnog nauka o sakramentima koji

¹⁶ Usp. Alberich, E.: Odrasli (kateheza), u: Pranjić, M. (priř.): Religijsko-pedagoško katehetski leksikon, KSC, Zagreb, 1991, str. 539.

obuhvaća i otajstvo Crkve kao i oprostjenje grijeha, čini se da bi zapovijedi Dekaloga nadilazile čovjekove snage.

– Potpomognut vjerom i sakramentima, kršćanin (i zajednica) se ispunja povjerenjem i snagom.

– Na temelju takvog pristupa Katekizmu '92 može se naslutiti da u njemu zapravo i nema četiri dijela, nego se pokazuje kao dragocjen diptih baštinen predajom: na jednoj stranici nalazi se otajstvo vjere u jednoga i trojstvenoga Boga koja se upoznaje vjerovanjem i slavi sakramentima, a na drugoj stranici nalazi se ljudski život koji korespondira jednoj vjeri koja se ljubavlju ostvaruje i kršćanskim načinom življenja (Dekalog) iskazuje u sinovskoj molitvi (»Očenaš«). Slika diptiha upućuje na prvenstvo Božjega djela (milost). Tako se po katezezi koju koncipira Katekizam '92 prvenstvo daje Bogu i njegovim djelima, a ono što je činiti čovjeku, to će biti njegov odgovor Bogu i njegovim djelima.

U Katekizmu '92 riječ je o divnim Božjim djelima koja se iskazuju po načelu »hijerarhije istina vjere«. U njemu bi trebalo otkrivati zadatak da se katehezom prvenstveno dovodi do čašćenja Boga, do naviještanja njegovih veličanstvenih djela i do hvale njegove milosti.

ZAKLJUČAK

Kao djelo brojnih pojedinaca, prošavši kroz izmjene u više nacrtu, uvažavajući pritom preko dvadeset tisuća prijedloga uz samo jednu želju da bude što bolji, službenim činom prihvaćanja Katekizam '92 zadobio je učiteljsku značajku, unatoč činjenici što su neki prilozi po ozbiljnoj kritici u konačni tekst loše integrirani a neki ostali nevaženi makar su ih uputile uvažene biskupske konferencije.

Čini se da je naročito uspio drugi dio (Slavlje kršćanskog života) kao i četvrti dio (O kršćanskoj molitvi). Manje uspješnim procjenjuje se treći dio (O životu u Kristu), posebno oni dijelovi koji se odnose na etičko područje. Isto tako se manje uspješnom procjenjuje upotreba biblijskih tekstova. Ističe se problem tzv. »metode kamenoloma«. Biblija se naime u Katekizmu '92 citira kao da se rečenice izvlače iz konteksta u svrhu »dokazivanja« pojedinih tvrdnji.

Potrebno je u zaključku također istaknuti više pozitivnih aspekata. Konceptija po kojoj je Katekizam '92 strukturiran u četiri dijela ne samo da nije upitna i da je ne treba pretjerano vrednovati, nego je u suvremenom traganju za izvornom katezom valja uzimati kao nezaobilazni paradigmatički pristup. Radi se o jasnom strukturiranom poretku koji je usustavljen na osnovi četiriju elemenata koji su uzajamno dinamično povezani: vjerovati-slaviti-živjeti-moliti. Valja zapamtiti da je izvor ove koncepcije krsni simbol vjere u kontekstu oblika ranokršćanske katekumenske inicijacije.

Pojava Katekizma '92 u prijevodu na hrvatski jezik trebala bi u hrvatskoj Katoličkoj crkvi u vidu što bolje recepcije tog učiteljskog teksta potaknuti na više aktivnosti koje se mogu artikulirati u tri različita zadatka na više razina.

– Uključiti se u povijesno-znanstvena istraživanja na području patrističke kateheze i promicati studij hrvatske katehetske baštine u kontekstu opće povijesti kateheze.

– Promicati suvremenu katehetsku obnovu, naročito na području programa katekizama i udžbenika, na *okosnici* koju predstavlja Katekizam '92.

– Praktična katehizacija i vjerski odgoj i obrazovanje moralo bi se trajno nadahnjivati na koncepciji jedinstva između vjerovanja, slavlja, življenja, molitve.¹⁷

¹⁷ U tom smislu govori se o »posebnoj naravi vjerske pedagogije« (usp. Poruke Sinode Božjem narodu, 11, u: Obnovljeni život 33 (1978), str. 258).

U svim tipovima komuniciranja s Katekizmom '92 (znanstvena, stručna, duhovna) ne bi se smjela previdjeti njegova likovna oprema od koje ističemo prilog na omotnici i naslovnoj stranici – simbolika Dobroga pastira. Ovaj lik budi u čitatelju osjećaj za globalni smisao Katekizma: Krist, Dobri pastir koji svojom vlašću (štap) vodi i štiti svoje vjernike (ovce), poziva ih milozvučnim suglasjem (sinfonijom) istine (flauta) i daje im pokoj u sjeni »drva života«, njegova otkupiteljskog križa koji otvara raj. Čitatelju Katekizma '92 se u svjetlu simbolike Dobrog pastira želi nenametljivo sugerirati da koncepcijsko četverstvo Katekizma (vjerovati-slaviti-živjeti-moliti) proživljava kao vlastitu sinfoniju svoga biti-kršćanin. Jer, kao što je sinfonija glazbeno djelo za orkestar koje se sastoji od četiri stavka koji se međusobno razlikuju tempom i karakterom, ali zvuče suglasno i skladno, tako se i Katekizam '92 sastoji od četiri različitih dijelova, po sebi različitih ali putem kateheze oni zvuče u ušima i odjekuju u srcu suglasno i skladno (kat-ehéo).

Neka i ovdje bude istaknuta jedna zgoda iz zadnje faze pripreme Katekizma '92 koja je već poprimila obličje istinite priče. Priča se naime da su priređivači rukopis jedne od zadnjih obrada Katekizma '92 prije njegovog objavljivanja dali u ruke nekom postarijem vrlo učenom i uglednom biskupu s nakanom da od njega dobiju stručno mišljenje. Biskup je rukopis vratio s izrazom radosti na svome licu. »Da«, reče biskup, »to je vjera moje majke«. ¹⁸ Lice mu je bilo ozareno srećom što se vjera koju je on kao dijete učio i koja ga je kroz život nosila ovdje ponovno bogato, lijepo i jednostavno izrazila, ostavši netaknuta u svojem identitetu. To je vjera moje majke – vjera naše Majke, Crkve. Na tu vjeru poziva nas Katekizam '92.

Zusammenfassung

Ausgehend von den, in den letzten Jahren veröffentlichten entgegengesetzten Kritiken an dem Katechismus der Katholischen Kirche, schlägt der Autor, zum Anlass der kroatischen Ausgabe (1994), einen sogenannten dritten Weg des Zugangs zum Katechismus vor: bevor sich jemand ueber ihn kritisch aeußern will muss er ihn kennenlernen. Der Artikel hat drei Teile. Im ersten Teil werden die verschiedenen Quellen und damit verbunden die verschiedenen Sprachtypen des Katechismus dargestellt. Der zweite Teil ist dem vierteiligen Aufbau des Katechismus gewidmet. Der dritte Teil analysiert seine Konzeption, deren Kern auf dem Taufglaubensbekenntnis und der »Hierarchie« der Wahrheiten gruen-det. Zum Schluss weden die verschiedenen Aufgaben der Erneuerung der Katechese in der Katholischen Kirche in Kroatien hervorgehoben, die der Katechismus anregt; es wird auch auf die symbolische Bedeutung des Katechismus hingewiesen, die durch die kuenstlerische Gestaltung mit den Kunstreproduktinen ausgedrueckt wird.

¹⁸ Usp. Ratzinger, J./Schönborn Ch.: Kleine Einführung..., cit. dj., str. 39.